

«зелені кімнати» не використовують в повному обсязі, адже не вбачають їх ефективності. Однак, існують такі випадки коли дитина є ключовим свідком і не можна обійтись без її допиту, то саме такий підхід є ефективним та лояльним, адже особа може відчувати себе в безпеці і своїми показами внести ясність в справу без порушення та травмування її психічного здоров'я та підсвідомості.

Список використаних джерел

1. Мальована Т. І. Місце проведення допиту дитини, яка потерпіла від злочину у кримінальному провадженні. Вісник кримінального судочинства. 2015. № 3. С. 174–184.

2. Кримінальне провадження щодо неповнолітніх : наук.-практ. посіб. / [Ю. Г. Севрук та ін.] ; за ред. Ю. Г. Севрука, А. В. Столітнього. Київ : Нац. акад. прокуратури України, 2018. 171 с.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI ; в ред. від 16 січ. 2020 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

4. Мальована Т. І. Склад та роль осіб, які беруть участь під час допиту дитини у кримінальному провадженні. Порівняльно-аналітичне право. 2015. № 6. С. 307–311.

5. Мішук І. В. Ювенальна юстиція як метод правового захисту неповнолітніх правопорушників у зарубіжних країнах (на прикладі США, Франції, Німеччини, Швеції). *Приватне та публічне право*. 2018. № 1. С. 88–92.

Косяк Наталія Вікторівна,

аспірант кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ

ОБОВ'ЯЗКОВІСТЬ СУДОВОГО РІШЕННЯ ЯК ЗАСАДА НАЦІОНАЛЬНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДОЧИНСТВА

Для з'ясування сутності конституційної засади обов'язковості судового рішення, доцільно чітко визначитись із категоріальним апаратом, що міститься в Конституції України від 28 червня 1996 року. Так, Конституція України встановлює, що: правосуддя в Україні здійснюється виключно судами (ст. 124); судові рішення ухвалюються іменем України і є обов'язковими до виконання (ст. 129¹). Термін «судові рішення»

застосовується і у статті 129 Основного закону держави. Зокрема, у ній закріплюючи одну із засад судочинства законодавець встановлює гарантію забезпечення апеляційного і касаційного оскарження «рішення суду» та обов'язковість «рішення суду». В той же час у Конституції України вживається й інша термінологія. Так, у статтях 62 та 63, які закріплюють презумпцію невинуватості, а також регламентують права підозрюваного, обвинуваченого, підсудного та засудженого, йдеться про «обвинувальний вирок суду» та «вирок суду». Таким чином, є можливим сказати, що в Основному Законі України вживаються різні терміни щодо позначення остаточного судового акту. Разом з тим, аналіз конституційних положень, дозволяє стверджувати, що здебільшого вживається усе ж таки термін «судові рішення».

В результаті своєї діяльності суд виносить рішення, яке відповідно до ст. 129¹ Конституції України є обов'язковим до виконання [1]. В той же час різноманітність вживаних у законодавстві конфігурацій термінів, що відображають результат діяльності суду, зумовлює необхідність вироблення єдиного уніфікованого поняття.

Україна у 1997 році ратифікувала Європейську конвенцію про захист прав та основоположних свобод людини 1950р. та протоколи до неї (далі – *Конвенція*) [2]. Відповідно до ст. 9 Конституції України Конвенція стала частиною національного законодавства і підлягає застосуванню на рівні з національними нормативно-правовими актами України. Про необхідність застосування під час розгляду справ Конвенції та практики Європейського суду з прав людини (далі – *ЄСПЛ*) як джерела права зазначається і у ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [3].

Важливою гарантією забезпечення прав людини, в тому числі і права на судовий захист, є неухильне виконання Україною взятих на себе зобов'язань за Конвенцією і належне виконання рішень ЄСПЛ. Нажаль сьогодні Україна посідає одне із перших місць як по кількості звернень так і по кількості невиконаних рішень ЄСПЛ. Це свідчить про наявність ряду проблем пов'язаних із виконанням Україною своїх зобов'язань по рішеннями ЄСПЛ, що потребують належного аналізу та вирішення.

Зобов'язання України як держави-члена Ради Європи впливає із положень статті 46 Конвенції, відповідно до якої

Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами. Остаточне рішення Суду передається Комітетові Міністрів, який здійснює нагляд за його виконанням [4]. Відповідно обов'язковому виконанню підлягають остаточні рішення ЄСПЛ.

Відповідно до ст. 44 Конвенції рішення палат ЄСПЛ набувають статусу остаточного: а) якщо сторони заявляють, що вони не звертатимуться з клопотанням про передання справи на розгляд Великої палати; б) через три місяці від дати постановлення рішення, якщо клопотання про передання справи на розгляд Великої палати не було заявлено; с) якщо колегія Великої палати відхиляє клопотання про передання справи на розгляд Великої палати. В свою чергу Велика палата може розглянути справу та прийняти відповідне рішення якщо порушується серйозне питання щодо тлумачення або застосування Конвенції чи протоколів до неї або важливе питання загального значення (ч. 2 ст. 43).

У Конвенції подаються достатньо чіткі критерії визначення рішення ЄСПЛ остаточним. З огляду на це, посилення на невиконання рішення ЄСПЛ у зв'язку його неостаточним характером неможливе. Необхідно погодитись з М. Чугуєвською, яка наголошує на тому, що виконання рішень ЄСПЛ є специфічним правовим інститутом, відмінним від схем, передбачених для виконання рішень національних судів, а також для визнання й виконання на території України рішень іноземних судів та іноземних недержаних установ. Тому з огляду на міжнародні зобов'язання, передбачені Європейською конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод, і наддержавний статус ЄСПЛ, встановлено й особливі механізми реалізації його рішень.

Також необхідно підкреслити, що своїм рішенням ЄСПЛ може зобов'язати державу-відповідача не тільки виплатити встановлену ним справедливую сатисфакцію, але й вжити заходи спрямовані на недопущення в подальшому таких порушень прав людини. Залишаючи за державою право вибору заходів, необхідних для виконання рішень ЄСПЛ в свою чергу Рада Європи залишає за собою право контролю за належним його виконанням [5]. Відповідно, невиконання чи неналежне виконання взятих на себе зобов'язань за Конвенцією може стати підставою для міжнародно-правової відповідальності держави.

Вищевикладене дозволяє зазначити, що в рамках ради Європи було створено дієвий механізм захисту прав і свобод

людини – ЄСПЛ. Однак цей механізм буде «ілюзорним», якщо не буде належного виконання положень Конвенції та рішень ЄСПЛ. Відповідно, Радою Європи вжито усі нормативні та організаційно-правові заходи щоб даний механізм став дійсно дієвим.

ЄСПЛ та Комітет міністрів Ради Європи неодноразово звертали увагу на систематичне не виконання чи неналежне виконання державами-членами, в тому числі і Україною, своїх зобов'язань. Так, у своєму рішенні по справі «Юрій Миколайович Іванов проти України» ЄСПЛ наголошує на тому, що більше ніж половина рішень, винесених Судом у справах проти України, стосуються питання тривалого невиконання остаточних судових рішень, відповідальність за які несуть органи влади України [6]. У своєму рішенні від 8 червня 2009 року Комітет міністрів Ради Європи акцентує увагу на тому, що виконання рішень ЄСПЛ у 300 справах проти України здебільшого стосуються невиконання або суттєвих затримок у виконанні остаточних судових рішень [7]. Аналіз зазначених та інших рішень, в тому числі пілотних рішень, ЄСПЛ та Комітету міністрів Ради Європи вказує на те, що Україна повинна вжити ряд заходів щодо належного забезпечення виконання рішень ЄСПЛ.

Вагомим кроком у забезпеченні ефективного виконання рішень ЄСПЛ стало прийняття Законів України: «Про державну службу» «Про виконавче провадження» «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». Аналіз положень Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» дозволяє констатувати, що він став вагомим кроком у напрямі узгодження національних судових рішень із європейськими стандартами щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Незважаючи на законодавчо закріплену процедуру та розумні строки на практика виконання рішень ЄСПЛ вказує на існування певних проблем як матеріального так і організаційного характеру. Зокрема:

1. *Несвоєчасність виплати справедливої сатисфакції.*
2. *Невжиття заходів загального характеру.*
3. *Невжиття заходів індивідуального характеру.*
4. *Недостатня кваліфікація посадових осіб.*

5. Аналіз позицій науковців та практики застосування посадовими особами рішень ЄСПЛ вказує на необхідність:

збільшення вимог до кандидатів на певні посади (суддів, прокурорів, державних виконавців та ін.); встановлення вимог знання ними офіційної мови Ради Європи, систематичне проведення підвищення їх кваліфікації та перевірок знання Конвенції та рішень ЄСПЛ; формування збірки рішень ЄСПЛ з відповідними роз'ясненнями.

Сьогодні в Україні закладено основу для виконання конституційної засади судочинства – обов'язковість судового рішення. Разом з тим залишається достатньо значна кількість питань, що потребують належного аналізу та вирішення.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Основний Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17 липня 1997 року // Відомості Верховної Ради України. 1997. № 40. Ст. 263.

3. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: від 4 листоп. 1950 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

5. Булгакова М. Виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини. URL: <http://jurists.lviv.ua/articles/european-court-full.php>.

6. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України»: від 15 січ. 2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_479/conv.

7. Рішення Комітету Міністрів Ради Європи щодо 300 справ, які стосуються невиконання або суттєвих затримок у виконанні органами державної влади або державними підприємствами остаточних судових рішень від 8 черв. 2009 р. URL: <http://www.minjust.gov.ua/0/38823>.